

Υπό τὸν τίτλον La Grèce du roi Othon, correspondance de M. Thouvenel avec sa famille et ses amis, recueillie et publiée par L. Thouvenel, ἐξεδόθη τελευταῖον παρὰ τῷ ἐκδότῃ Καλμᾶν Λεβυ τόμος περιέχων τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὑποίας ὁ ἄλλοτε γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς πρεσβείας καὶ πρεσβευτῆς Thouvenel (1846 — 1850) ἀπηύθυνε κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι διαμονὴν του εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς φίλους του. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται παρέχουσι ζωηρὰν εἰκόνα τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διατρέβουσι εἰς γλαφυρὰς περιγραφὰς τῆς φύσεως καὶ τῶν τόπων, τοὺς ὑποίους κλεῖζουσι μνημεῖα τῆς ἀρχαίας τέχνης, διανθίζονται δὲ καὶ ὑπὸ περιέργων ἀνεκδότων, τῶν ὑποίων τινὰ ἐνθυμίζουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀμποῦ ἀποθησαυρισθέντα εἰς τὴν Σύγχρονον Ἑλλάδα. Ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης ἀποσπῶμεν, χάριν τῶν ἀνεγνωστῶν τῆς Ἑστίας ἐπιστολάς τινάς, ἐκ τῶν μὴ σχετιζομένων ἀμέσως πρὸς τὰ καθημερινὰ πολιτικὰ θέματα.

Α'.

Τῷ πρίγκιπι τοῦ Βροῖλ.

Πατήσια, 20 Δεκεμβρίου 1845.

Ἐφθασα ἐνταῦθα μετὰ λαμπρὸν ταξίδιον. Τὸ κλίμα τῆς Ἀνατολῆς καὶ μόνον θὰ ἤρκει νὰ μοῦ καταστήσῃ ἀγαπητοὺς τοὺς ὠραίους τούτους τόπους. Ἐν μέσῳ τοῦ χειμῶνος ἀπολαμβάνομεν ὠραίας σιπτεμβριανὰς ἡμέρας. Τὸ θέρος εἶνε ἡ χειροτέρα ὠρα τοῦ ἔτους. Θὰ ἐνθυμοῦμαι μὲ λύπην τὴν εὐχάριστον συντροφίαν σου, τὰς ἡμέρας, τὰς ὑποίας ἀπεράσαμεν ἐν Βαρκελώνῃ. Ὁ Πειραιεὺς κεῖται ἀπώτερον τοῦ λιμένος τούτου, ὅπου διηρχόμεθα τὰς ἐσπέρας μας, ἄλλως δὲ ὁ ἐν Ἑλλάδι στόλος μας, καίτοι πολυἀριθμος, δὲν μοῦ φαίνεται ἀνάξιος τοῦ μοναδικοῦ Raliture. Θὰ τὸ ἐπανίδω ὅμως τὸ ἀγαπητὸν πλοῖον. Παραπλέει τὴν Συρίαν, ἀναμένεται δ' ἐν Πειραιεῖ. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἐπανεύρω ἐπ' αὐτοῦ τὸν κύριον καὶ τὴν κυρίαν Ζουριέν. Ἡ παρουσία του ἐν τούτοις θὰ μοῦ ἦτο λίαν εὐπρόσδεκτος εἰς τὴν ἐντελῆ ἀποτελεμάτωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ἡ ἀθηναϊκὴ κοινωνία. Ἐνεκα τῆς πολιτικῆς ἐχόμεν διαρρήξει πᾶσαν σχέσιν πρὸς τοὺς Φαναριώτας, μόνον δὲ μετὰξὺ αὐτῶν ἡμποροῦμεν ν' ἀνεύρωμεν εὐρωπαϊκὰς τινάς ἐξείας. Ἐλάδομεν θέσιν εἰς τὸ μέσον στρατοπέδου παλληκαρίων καὶ οἱ φίλοι μας, ἂν ὑπερέχουν κατὰ τὴν δύναμιν, δὲν ἐξεπολιτίσθησαν ὅμως ἀκόμη. Καὶ τὸ διπλωματικὸν σῶμα ἀκόμη πολὺ μικρὰν εὐχαρίστησιν παρέχει, ἐλαττώνει δ' αὐτὴν μὲ τὰς μικρολόγους διαιρέσεις του. Ὁ Λάβους ἐξωθεῖ τὴν ἐμπάθειαν μὲχρι φρενήτιδος καὶ ἐπαύσαμεν νὰ βλεπώμεθα. Ὁ Περιοιάνης διαψεύδει ἐντελῶς τὴν φημιζομένην δεξιότητα τῶν Ρώσων διπλωματῶν. Ὁ πρέσβυς τῆς Αὐστρίας Πρόκας εἶνε Γερμανὸς σχολαστικὸς, ἐπιτηθευόμενος τὸν ψευδοαφελῆ. Ζῶμεν

λοιπὸν μετὰξὺ μας, διὰ νὰ εὐρύνω δὲ τὸν κύκλον τῶν γνωριμιῶν μου θὰ ἐπιδοθῶ εἰς τὴν μελέτην τῆς νεοελληνικῆς, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι δι' αὐτῆς θὰ φθάσω εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ θὰ ἐξοικειωθῶ κάπως μὲ τοὺς μεγάλους Ἑλληνας συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους μόλις θίγομεν εἰς τὸ σχολεῖον. Μὴ νομίσῃς ἄλλως, ἀκριβὲς φίλε, ὅτι ἡ ἔλλειψις αὐτῆ παντὸς ἔτι καθιστᾷ τὴν ζωὴν θελκτικὴν εἰς ἡμᾶς, μὲ τρομάζει. Ὅχι, ἐχομεν καὶ ἡμεῖς ἐδῶ τὰς διασκεδάσεις μας. Τὸ κλίμα πρῶτον, φύσιν πενιγράν, ἀλλὰ θαυμασίαν καὶ ὀσημέραι: ἀποκαλύπτουσαν ζωηρότερον τὰ θελγητρά της, τοὺς ποιητικωτέρους περιπάτους τῆς ὑψηλοῦ καὶ τέλος τὰ λείψανα τῶν ναῶν τοῦ Περικλέους, τοὺς ὁποίους ἡ Ἑλλάς, ὅσον αἴσιον καὶ ἂν ὑποθεθῇ τὸ μέλλον της, οὐδέποτε θὰ ἐπανάδη. Δὲν ἔχω ἀκόμη ἀρκετὴν πείραν τοῦ τόπου, διὰ νὰ σοῦ ἐμιλήσω περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως. Κοινῶς ὁ Κηρισὸς θεωρεῖται ποταμὸς μεγαλειότερος τοῦ Λειγερῶς καὶ ὅμως γθὲς τὸν ἐπήδησα μὲ ἠνωμένους τοὺς πόδας. Τὸ αὐτὸ περίπου συμβαίνει καὶ περὶ τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων. Ἐχομεν τὴν σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν ἀπονέμει τις εἰς αὐτὰ καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις των μοῦ φαίνονται ἄθλια. Τίποτε δὲν εἶνε στερεόν, τίποτε, ἐκτὸς τοῦ ὀρυμφοῦ τῆς ἀταξίας καὶ τῆς διαρπαγῆς, ἱστορικῶς εὐεξηγήτου, ἀλλ' ὀχληροῦ κατὰ τὸν σχηματισμὸν κράτους τινος.

Τῷ Κουβιλλιὲ Φλερῶ.

Πατήσια, 20 Δεκεμβρίου 1845.

Ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία εἶνε πολὺ περιορισμένη, ἀρκετὰ ἀνιαρὰ καὶ ἀρκούντως ἀπολιτίστος. Τί περιμένεις ἀπὸ κοινωνίαν ὅπου δὲν εὐρίσκεις τρεῖς νόμφας μὲ προῖκα τριάκοντα χιλιάδων φράγκων; Κατ' ἀνάγκην πρέπει κανεὶς νὰ ριφθῇ εἰς τὰ παντοειδῆ καὶ παντοεθνῆ διαβατικά πτηνὰ καὶ ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὸ ν' ἀποθαυμάζῃ τὴν φύσιν, τῆς ὁποίας ἐξαιρετικὰ εἶνε τὰ θελγητρά. Δὲν ἔλαβα ἀκόμη τὸν καιρὸν νὰ κάμω μακρὰς ἐκδρομὰς. Ἐχω πρὸς τοῦτο ἀνάγκην ἵππου καὶ δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ εὐρῶ. Περιορίζομαι εἰς μικρὰς πεζοδρομίας περίξ τῆς χαριτωμένης οἰκίας μας. Χθὲς ἔκαμα ὠραῖον περίπατον μὲχρι τῶν ὄχθων τοῦ βυακίου, τὸ ὁποῖον οἱ Ἕλληνες κατέστησαν περίφημον, τοῦ Κηρισοῦ. Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους ἔχει νερόν. Ἀλλ' αἱ καλύπτουσαι τὴν κοίτην αὐτοῦ δάφναι ἔχασαν τὰ ἄνθη των. Τὴν ἀνοιξιν τὸ θέαμα θὰ εἶνε μαγευτικόν. Τὰ περίγωρα τὴν ἡμέραν εἶνε ἀσφαλῆ. Τὴν νύκτα ὅμως δὲν εἶνε τόσον φρόνιμον νὰ θαυμάζῃ τις τὸ σεληνόφως μακρὰν ἀπὸ τὰ κατωκημένα μέρη. Ἐσχάτως συνέβη ἀστεῖον ἐπεισόδιον, τοῦ ὁποίου ὁ κυριώτερος ἥρωις ὑπῆρξεν ὁ διευθυντῆς τῆς ἀστυνομίας. Δύο κυρίαί, ἀρκετὰ εὐμορροί, ἤλθον ἐκ Σμύρνης, κατ' ἄλλους διὰ νὰ νυμφεῦθαι, κατ' ἄλλους διὰ σκοπὸν ἐντελῶς διαφοροτικόν. Αἱ ταξειδιώτιδες εἶχον κάμποσα χρήματα καὶ κοσμήματα. Μίαν νύκτα, κλέπται εἰσέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν των καὶ τὰς ληστεύουσιν. Εἰς τὰς φωνὰς τῶν θυμάτων, τρέχουν καὶ τί βλέπουν; Τοὺς ἀστυνομικοὺς κλητῆρας, ἀποφέροντας τὰ δακτυλῖδια, τὰ βραχιόλια καὶ τὰ χρήματα. Ἐνεργούν-

ται ἀνακρίσεις καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ τίμιοι ἀνθρώποι εἰργάζοντο εἰς λογαριασμόν τοῦ ἀρχηγοῦ των! Εἶνε λυπηρὸν διὰ τοὺς Ἕλληνας! Ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν φοβοῦμεθα ὁμοίας ἀστείότητος, δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ κρατήσωμεν τὰ γέλοια. Τί τὰ θέλεις, τὰ παλληκάρια, οἱ φίλοι μας, κατέχουν τὴν ἐξουσίαν; πρέπει νὰ τοῖς ἐπιτρέψωμεν, χάριν τέρψεως, ὅ,τι ἐπὶ τόσον καιρὸν ἦτο αὐτῆ ἡ ὑπαρξίς των (1).

Τῇ ἀδελφῇ του

Ἀθήναι, 30 Δεκεμβρίου 1845.

... Ἰππέυον τὸν ἴππον τῆς κυρίας Πισκατόρης (τῆς συζύγου τοῦ πρέσβεως), ὅστις εἶνε πολὺ ἡμέρος καὶ ἤρχισα νὰ ἐξοικισθῶμαι μὲ τὰ περίχωρα τῶν Ἀθηνῶν. Πουθενὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ εὕρῃ τις ὠραιότερους περιπάτους. Ἰδίως ἀκροέστως θαυμάζω τὴν Ἀκρόπολιν ὑπὸ ὄλας αὐτῆς τὰς φάσεις. Τὰ ἀνυπέροβλητα ταῦτα ἐρείπια ἀλλάζουν οὕτως εἰπεῖν ὄψιν καθ' ἐκάστην ὥραν, ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῶν ἀποχρώσεων, τὰς ὁποίας ῥίπτει ἐπ' αὐτῶν τὸ φῶς. Ὡς πρὸς τὰ μνημεῖα δὲν ἠμπορῶ νὰ ἀποσπάσω τὰ βλέμματά μου. Τελευταῖον ἔμεινα μίαν ὀλόκληρον δεῖλιν εἰς τὴν γωνίαν τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης. Ἀφ' ἐνὸς θαυμάζει τις τὸν κόλπον τῆς Αἰγίνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν πεδιάδα, ἣτις εἶνε σχεδὸν καταπράσινη κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν καὶ περιβάλλεται γύρω ἀπὸ βουνά, διαγραφόμενα μὲ τὴν διαύγειαν τῶν γραμμῶν τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς. Ἐν τῷ ναῷ ὑπάρχει Νίκη, ἀκέφαλος αὐτοχῶς, ἀλλὰ τῆς ὁποίας ἡ στάσις εἶνε τόσον περικαλλής, ἡ ἀμφίσεις τόσον λεπτῶς ἐπεξεργασμένη, ὥστε σχεδὸν τὴν ἐρωτεῖσθην. Θὰ λάβω ἐκμαγεῖον διὰ νὰ τὸ βάλω εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Ἡγόρασα ἡδὴ ὠραίαν κεφαλήν ἀγαλακτίου, φέρουσαν ἴχνη ἀρχαίου χρωματισμοῦ καὶ τρία ἀγγεῖα καλῶς διατηρούμενα. Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν μου θὰ ἔχω συλλογὴν ἄξιαν νὰ στολισθῇ τὰς κομψοτέρας σκευοθήκας. Θὰ λάβῃς ἐξ αὐτῆς τὸ μέρος σου. Γράψε μου, ἂν ὁ σύζυγός σου ἔλαβε τὴν ἐλληνικὴν ἐφημερίδα(2), τὴν ὅποιαν τοῦ ἔστειλα καὶ τῆς ὁποίας ὁ δούξ τῆς Ὠμάλης εἶνε ὁ μόνος ἐκ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας μὴ συνδρομητής. Τὸ φύλλον αὐτὸ ἐμπνέεται ὑπ' ἐμοῦ. Τὰ δύο κύρια ἄρθρα εἶνε ἰδικά μου. Ἀλλὰ μὴν εἰπῆς τίποτε εἰς κανένα. καθόσον μάλιστα ὁ συντάκτης καὶ οἱ Ἕλληνας διοικῶνται τὰ παραμορφώνουν. Σὰς ἀσπάζομαι ὅλους.

Τῷ Κουβιλιῒ — Φλερῷ

Πατήσια, 10 Ἰανουαρίου 1845.

(Περιγραφή ἐκδρομῆς εἰς Ἐπίδαυρον μετὰ τοῦ πρέσβεως Πισκατόρη).

... Τὰ βουνά τῆς Ἐπίδαυρου εἶνε ὠραῖα καὶ ἀρκετὰ γλοερά. Δεσπόζουν ὀλόκληρον τὸν κόλπον τῆς Αἰγίνης. Μετὰ δίωρον πορείαν διὰ δρόμων μυθῶδως δυσβάτων, εὐρέθημεν αἰφνης ἀπέναντι ἐνδὲς τῶν ὠραιότερων τοπειῶν, τὸ ὅποιον γνωρίζω ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν κωμόπολιν Πιάδαν, ἣτις ἐγείρεται εἰς τὸ βάθος κοιλάδος ἀποληγοῦσης εἰς τὴν

θάλασσαν καὶ σχηματιζομένης ἀπὸ τοὺς γραφικότερους βράχους τοῦ κόσμου. Τὴν κορυφὴν αὐτῶν ἐπιστέφουν τὰ λείψανα παλαιοῦ φοινικικοῦ φρουρίου, ἀπὸ τῶν ῥωγμῶν των δ' ἀναφύονται γιγαντιαῖα κάκτοι. Ἡ ἀφιξίς μας ἐνεποίησε ζωηρὰν αἰσθησιν εἰς τὴν Πιάδαν. Ὄταν ὁ δῆμαρχος ἔμαθε ποῖος ἤμην, ἤλθε νὰ μὲ χαιρετίσῃ μὲ τὸν παπᾶν καὶ μὲ τὸν ἀγροφύλακα τοῦ χωρίου. Ἦθελαν νὰ μὲ συνοδεύσουν εἰς Ἐπίδαυρον, διὰ νὰ ἴδουν τὸν κ. Πισκατόρη. Ὑπεσχέθην νὰ τὸν φέρω εἰς Πιάδαν καὶ δὲν διέψευσε τὴν ὑπόσχασίν μου. Ὄταν ἐπανήλθαμεν τὴν ἐπομένην, τὸ πανηγύρι εἶχε γέινει σωστὸν. Μᾶς παρέθηκαν ὀμηρικὸν συμπόσιον· πιλάφι, βραστάς ὄρνιθας, εἰς ἄκρον σκληρᾶς, ἀρνὶ μαγειρευτὸν καὶ ἄλλο ἀρνὶ ψητόν, ὄλα δὲ αὐτὰ συνοδευόμενα μὲ οἶνον, περιέχοντα ἄσθονον ῥήτινην. Ἡ ὑπηρεσία ἰδίως ἦτο περιεργος καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῶν συνδαιτυμόνων εἶτι μᾶλλον ἀλλόκοτος. Ἐπειδὴ ἔπεσε τὸ πηροῦνιον τοῦ κ. Πισκατόρη, ὁ ἀμφιτροῦων ἐθγάλε ἀμέσως ἀπὸ τὸ στόμα τὸ ἰδικόν του καὶ τοῦ τὸ προσέφερον, διέταξε δ' αὐτὸς νὰ τοῦ φέρουν ἄλλο καθαρὸν! Ὁ γείτων μου ἐξ ἄλλου μοῦ ἔβαζεν ἀπὸ τὸ πιάτο του ὅ,τι τεμάχιον τοῦ ἐφαίνετο καλόν. Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια ἐπίαμεν εἰς ὑγείαν τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης. Ἡ ὀμήγυρις ἀνέμελψεν ἄσμα, ἱκανὸν νὰ τρέψῃ εἰς φυγὴν καὶ λίθους καὶ δύο ἢ τρία ποτήρια ἐθραύσθησαν συγκρούμενα. Ὁ λαὸς μᾶς ἠκολούθησε μέχρι νυκτὸς καὶ ἐπανήλθαμεν εἰς τὴν φυλακίδα διὰ δρόμων, οἱ ὅποιοι θὰ μᾶς ἐτρόμαζον ἂν διηροχόμεθα δι' αὐτῶν ἡμέραν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνοὶ ἴπποι εἶνε ἀσφαλτεῖς, ἂν καὶ τὸ κυριώτερον μέρος τῆς τροφῆς των ἀποτελοῦν οἱ ραβδιμοί. Ἦθέλαμεν νὰ μείνωμεν ἀκόμη μίαν ἡμέραν εἰς τὴν Ἐπίδαυρον, διὰ νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὰ ἀρχαῖα ἐρείπια, ἀλλ' ὁ καιρὸς ἐχειροτέρευσε πολὺ. Ἀπεπλεύσαμεν λοιπὸν καὶ κατόπιν φρενητιῶδους θαλασσίας πόλικας, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἐδικαιοῦμεθα νὰ νομιζώμεν ὅτι τὰ βάσανά μας ἔληξαν. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ! Φρικτὸν κάρρον, τὸ μόνον τὸ ὀπίσθιν ὑπῆρχεν εἰς τὴν πόλιν, ὅπου δὲν μᾶς ἐπερίμεναν, μᾶς προσεφέρθη. Δὲν ἠμπορούσαμεν νὰ κάμωμεν τοὺς δυσκόλους. Ἀνεχωρήσαμεν, ἀλλ' ὁ Κηφισός, ὁ συνήθως κονιερτώδης Κηφισός, εἶχεν ἐξογκωθῆ ἐκ τῆς βροχῆς καὶ ἡ ἀμαξία μας ἐσταμάτησεν εἰς τὸ μέσον, ὄχι τῶν νερῶν, ἀλλὰ τῆς λάσπης, εἰς τὴν ὅποιαν ἐβουτήθημεν διὰ νὰ φθάσωμεν μέχρι τοῦ βατοῦ δρόμου. Εἶχαμεν τὴν ὄψιν ληστῶν. Ὁ κ. Πισκατόρης ἐφενε μαλακὸν πῖλον, ἐγὼ δὲ ταξειδιωτικὸν κασκέτον. Ἀμφότεροι δὲ εἶμεθα λασπωμένοι ἕως τὸν λαίμον. Ὁ πρόξενός μας κ. Ρουζοῦ ἐφόρει πράσινον πανταλόνιον καὶ χιτῶνα ἐξ ἐρυθροῦ βελούδου, τὸν ὅποιον εὐτυχῶς ἐσκέπαζεν ὁ κηρωτὸς ἐπενδύτης του. Ἐβρεχεν, ἐφύσα καὶ μολονότι ἐπρόκειτο νὰ πελοπορήσωμεν ἀρκετὴν ὥραν, ἐγέλωον θορυβῶδως, βλέπων τὴν κατάστασιν τῆς γαλλικῆς πρεσβείας. Αἰφνης ἐπεσάνησαν ἴππεῖς τινες ἦσαν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ ἀκολουθία του! Ἐχαιρετίσαμεν χωρὶς νὰ ταραχθῶμεν. Ὁ κ. Πισκατόρης εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἶνε ἀξιοθαύμαστος. Διήλθαμεν τὰς Ἀθήνας μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας καὶ τὰ παλληκάρια μᾶς λατρεύουν πλέον ἢ ποτε ἄλλοτε.

Ἐρρωσο, ἀκριβέ μου φίλε.

(Μετάφρασις Κ.)

(1) ΣΗΜ Μ. Ἐὰν γὰρ τὸ ἀνεκδότον εἶνε ἀκριβὲς ἢ ὁ Γάλλος διπλωμάτης θύει μετὰ πολλῆς προθυμίας εἰς τὴν μανίαν τῆς εὐφροῦς κακολογίας;

(2) ΣΗΜ Μ. Πρόκειται περὶ τοῦ *Moniteur Grec*, ὁργάνου τῆς γαλλικῆς πρεσβείας.